

**Πανεπιστήμιο Κρήτης  
Φιλοσοφική Σχολή  
Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας**

**Περιγραφή Μαθημάτων  
Χειμερινού εξαμήνου 2021-22**

**Ρέθυμνο, Σεπτέμβριος 2021**

## Π Ρ Ο Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Α Μ Α Θ Η Μ Α Τ Α (Χειμερινό εξάμηνο 2021-2022)

### Τομέας Αρχαίας και Μεσαιωνικής Ιστορίας

#### Αρχαία Ιστορία (ΑΙΣ)

ΑΙΣ 403	Κώστας Βλασόπουλος	Τι είναι η ιστορία της αρχαιότητας; (Π)	5 ECTS
---------	--------------------	---	--------

#### **Περιγραφή**

Το μάθημα αυτό αποτελεί μια γενική εισαγωγή στην ιστορία της αρχαιότητας. Σκοπός του είναι να εξετάσει το πώς οι σύγχρονοι ιστορικοί αντιλαμβάνονται την έννοια της αρχαιότητας, τους διάφορους τρόπους με τους οποίους έχουν γράψει την ιστορία της, και τον πλούτο των πηγών και των ερωτημάτων που θέτουν σε αυτές. Το μάθημα θα καλύψει τις κοινωνίες και τους πολιτισμούς της Εγγύς Ανατολής και της Μεσογείου την περίοδο μεταξύ 3000 π.Χ. - 600 μ.Χ.

#### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

Broodbank, C. (2013) *The Making of the Middle Sea: A History of the Mediterranean from the Beginning to the Emergence of the Classical World*. Oxford University Press.

Humbert, M. (2012) *Πολιτικοί και κοινωνικοί θεσμοί της αρχαιότητας*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Lane Fox, R. (2005) *Ο κλασικός κόσμος: μια επική ιστορία από τον Όμηρο ως τον Αδριανό*. Αθήνα: Ωκεανίδα.

Mossé, C. & Schnapp-Gourbeillon, A. (1996) *Επίτομη ιστορία της αρχαίας Ελλάδας (2000-31 π.Χ.)*. Αθήνα: Παπαδήμας.

Price, S. R. & Thonemann, P. (2010) *The Birth of Classical Europe: A History from Troy to Augustine*. Penguin.

#### Βυζαντινή Ιστορία (ΒΙΣ)

ΒΙΣ 612	Κωνσταντίνος Μουστάκας	Ιστορική δημογραφία του Βυζαντίου (Π)	5 ECTS
---------	------------------------	---------------------------------------	--------

#### **Περιγραφή**

##### Θεματικές μαθήματος

- Οι δημογραφικές φάσεις της ιστορίας του Βυζαντίου. Εναλλαγές φάσεων κρίσης και ανάκαμψης.
- Κριτική επισκόπηση των υποθέσεων για το συνολικό πληθυσμό της αυτοκρατορίας.
- Τάξεις μεγέθους των πόλεων και των χωριών.
- Προσεγγίσεις του πληθυσμού της Κωνσταντινούπολης κατά την πρώιμη, μέση και ύστερη περίοδο.
- Κίνηση και κινητικότητα του πληθυσμού.
- Ενδογενείς παράγοντες που επιδρούν στη φυσική κίνηση του πληθυσμού.
- Εξωγενείς παράγοντες που επιδρούν στη διαμόρφωση των πληθυσμιακών μεγεθών: πόλεμος, σιτοδείες, επιδημίες.
- Σύνθεση και αναπαραγωγή της οικογένειας.
- Σύνθεση του πληθυσμού στη βάση κοινωνικών, εθνολογικών και θρησκευτικών κριτηρίων.
- Τα κυριότερα μεταναστευτικά ρεύματα.

#### **Επιλεκτική βιβλιογραφία**

- Βρυώνης, Σ., *Η παρακμή του μεσαιωνικού ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία του εξισλαμισμού από τον 11ο στο 15ο αιώνα*, Αθήνα 1997 [Los Angeles 1971].
- Charanis, P., *Studies on the Demography of the Byzantine Empire*, Λονδίνο 1972 (συλλογή μελετών).
- Harvey, A., *Οικονομική ανάπτυξη στο Βυζάντιο 900-1200*, Αθήνα 1996 [Cambridge 1989].
- Jacoby, D., "La population de Constantinople à l' époque byzantine", *Byzantion*, 31 (1961), σσ. 81-109.
- Kazhdan, A., "Two Notes on Byzantine Demography of the Eleventh and Twelfth Centuries", *Byzantinische Forschungen*, 8 (1982).
- Λαΐου, Αγγελική, «Το ανθρώπινο δυναμικό», στο *Η οικονομική ιστορία του Βυζαντίου*, Αθήνα 2006 [Washington DC 2002], τ. Α', σσ. 113-124.
- Λαΐου-Θωμαδάκη, Αγγελική, *Η αγροτική κοινωνία στην ύστερη βυζαντινή εποχή*, Αθήνα 1987 [Rutgers 1977].
- Lefort, J., «Πληθυσμός και δημογραφία», στο J.C. Cheynet (επιμ.), *Ο Βυζαντινός Κόσμος*, τ. Β', Αθήνα 2011 [Παρίσι 2006], σσ. 319-338.
- Mango, C., *Βυζάντιο η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*, Αθήνα 1988 [Οξφόρδη 1980] (τα κεφάλαια *Λαοί και Γλώσσες και Η εξαφάνιση και η αναβίωση των πόλεων*).
- Παναγιωτόπουλος, Β., *Πληθυσμός και οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος – 19ος αι.*, Αθήνα 1984.
- Russell, J.C., *Late Ancient and Medieval Population*, Φιλαδέλφεια 1957.

ΒΙΣ 401	Δημήτρης Κυρίτσης	Οι πρώτοι Παλαιολόγοι (1259-1354) (Π)	5 ECTS
---------	-------------------	--	--------

### **Περιγραφή**

Θεματικές ενότητες των παραδόσεων:

- Εισαγωγικά. Οι πηγές για την περίοδο.
- Πριν το 1261. Ο ευρασιατικός χώρος τον 13ο αιώνα.
- 13ος αιώνας: ο αγώνας για την επιβίωση και ανασύσταση της αυτοκρατορίας.
- Η υστεροβυζαντινή κοινωνία. Αστική και αγροτική οικονομία.
- Η αριστοκρατία και οι πιέσεις στο πολιτικό σύστημα. Τα αίτια των εμφύλιων πολέμων.
- Η πνευματική κίνηση την εποχή των Παλαιολόγων.
- Η κατάρρευση της αυτοκρατορίας. Η κοινωνία προσαρμόζεται στη νέα πραγματικότητα.

### **Επιλεκτική βιβλιογραφία**

Γενικά, έργα, επισκοπήσεις των γεγονότων:

- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τ. Θ'*, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1979, σελ. 116-183, 214-243
- D. M. Nicol, *Οι τελευταίοι αιώνες του Βυζαντίου 1261-1453*, Αθήνα, Παπαδήμας, 2005 2
- D. M. Nicol, *Το τέλος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, Αθήνα, Καρδαμίτσας, 1997

-Α.Ε. Λαΐου, «Επισκόπηση της βυζαντινής οικονομίας», στο *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου (ΟΙΒ)*, τ. Γ΄, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2006 (το υποκεφάλαιο : « Ο 'χαμένος' 13ος αιώνας», σελ. 376-382)

#### Αστική κοινωνία και οικονομία:

-Κ.-Ρ. Matschke, « Η οικονομία των πόλεων κατά την υστεροβυζαντινή εποχή (13ος-15ος αιώνας)» στο *ΟΙΒ*, τ. Β΄, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2006, σελ. 141-192

-Κ.-Ρ. Matschke, « Ανταλλαγές, εμπόριο, αγορές και χρήμα (13ος-15ος αιώνας)» στο *ΟΙΒ*, τ. Β΄, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2006, σελ. 561-612

#### Αγροτική κοινωνία και οικονομία:

-Α. Λαΐου- Θωμαδάκη, *Η αγροτική κοινωνία στην ύστερη βυζαντινή εποχή*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1987

-Α. Ε. Λαΐου, «Η αγροτική οικονομία (13ος-15ος αιώνας)», στο *ΟΙΒ*, τ. Α΄, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2006, σελ. 495-574

-Ν. Οικονομίδης, « Ο ρόλος του βυζαντινού κράτους στην οικονομία», στο *ΟΙΒ*, τ.Γ΄, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2006 (το υποκεφάλαιο: «το προνόμιο ως σύστημα: η πρόνοια», σελ. 232-240)

#### Πολιτισμός:

-Ι. Ševčenko, « Τα γράμματα και οι τέχνες την εποχή των Παλαιολόγων», στο *Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης: Ιστορία του Βυζαντίου* (επιμ. C.Mango), Αθήνα, Νεφέλη, 2006, σελ. 380-391

-St. Runciman, *Η τελευταία Βυζαντινή Αναγέννηση*, Αθήνα, Δόμος, 1991

-Α. Λαΐου, «Στο Βυζάντιο των Παλαιολόγων: οικονομικά και πολιτισμικά φαινόμενα», στο *Ευφρόσυνον: αφιέρωμα στο Μανώλη Χατζηδάκη*, τ.Α΄, Αθήνα, 1991

ΒΙΣ 382	Δημήτρης Κυρίτσης	Το έτος 1071 (Σ)	10 ECTS
---------	-------------------	------------------	---------

#### ***Περιγραφή***

Το έτος 1071 στο Βυζάντιο σημαδεύτηκε από δύο γεγονότα στα οποία η νεότερη ιστοριογραφία αποδίδει μεγάλη πραγματική και συμβολική σημασία: την ήττα των Ρωμαίων από τους Σελτζούκους στο Μαντζικέρτ και την κατάληψη της Βάρεως (Μπάρι) από τους Νορμανδούς. Με αφορμή την φετινή επετειακή χρονιά, και με σημείο αφετηρίας τα πιο πάνω γεγονότα, το σεμινάριο θα εξετάσει τις γενικότερες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις στο Βυζάντιο, αλλά και τον ευρύτερο μεσογειακό χώρο, καθώς, πέρα από τις συνέπειες των πολιτικών και στρατιωτικών συγκυριών, που ενδεχομένως ήταν επιφανειακές και αναστρέψιμες, το δεύτερο μισό του 11ου αιώνα λάμβαναν χώρα αλλαγές που μεταμόρφωσαν ριζικά τον μεσαιωνικό κόσμο.

#### Γενική εισαγωγική βιβλιογραφία

-Kaldellis, A., *Streams of gold, rivers of blood : the rise and fall of Byzantium, 955 A.D. to the First Crusade*, Νέα Υόρκη 2017

- Angold, M., *Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία από το 1025 έως το 1204. Μια πολιτική ιστορία*, Αθήνα 1997
- The New Cambridge Medieval History*, τ. 4.1 και 4.2, Κέμπριτζ 2004
- Βλυσίδου, Β. (επιμ.), *Η αυτοκρατορία σε κρίση (;). Το Βυζάντιο τον 11<sup>ο</sup> αιώνα (1025-1081)*, Αθήνα 2003
- Λαΐου, Α. και Μορισόν, Σ., *Η βυζαντινή οικονομία*, Αθήνα 2011

*Ειδικά για τη μάχη του Μαντζικέρτ, μια καλή εισαγωγή είναι το*

- Nicolle, D., *Manzikert 1071. The Breaking of Byzantium*, Οξφόρδη 2013

και για γενική αναφορά:

- The Oxford Dictionary of Byzantium*, Νέα Υόρκη, 1991

### Ιστορία Μέσων Χρόνων - Δυτική Ευρώπη (ΙΜΧ)

ΙΜΧ 129	Ελένη Σακελλαρίου	Εισαγωγή στη Μεσαιωνική Ιστορία της Δυτικής Ευρώπης (Π)	5 ECTS
---------	-------------------	---	--------

#### **Περιγραφή**

Στο μάθημα, το οποίο έχει εισαγωγικό χαρακτήρα, εξετάζονται, μέσα από τη νεότερη βιβλιογραφία και από τις πηγές, οι κύριοι άξονες της πολιτικής, θεσμικής, κοινωνικής, οικονομικής και πνευματικής εξέλιξης της δυτικής Ευρώπης κατά τη μεσαιωνική περίοδο, ενώ παράλληλα γίνεται συστηματική προσπάθεια να γίνουν κατανοητά αυτά τα ιστορικά φαινόμενα μέσα από ζωντανά και χειροπιαστά παραδείγματα ιστορικών πηγών της εποχής. Στόχος είναι μια πρώτη εξοικείωση με τις βασικές έννοιες και τα κύρια αναλυτικά εργαλεία του γνωστικού πεδίου της Μεσαιωνικής Ευρωπαϊκής Ιστορίας.

#### **Επιλεκτική βιβλιογραφία**

- Berstein, S., P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης 1. Από τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία στα ευρωπαϊκά κράτη 5ος-18ος αιώνας* (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1997)
- Duby, G., *Μεσαιωνική Δύση. Κοινωνία και Ιδεολογία* (Αθήνα, 1988).
- Μπενβενίστε, Ρίκα, *Από τους βαρβάρους στους μοντέρνους. Κοινωνική ιστορία και ιστοριογραφικά προβλήματα της μεσαιωνικής δύσης* (Αθήνα, 2007)
- Nicholas, David, *Η εξέλιξη του μεσαιωνικού κόσμου. Κοινωνία, διακυβέρνηση και σκέψη στην Ευρώπη 312-1500* (Αθήνα: ΜΙΕΤ, 1999)
- Smith, Julia, *Η Ευρώπη μετά τη Ρώμη. Μια νέα πολιτισμική ιστορία 500-1000* (Αθήνα, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2008)
- Ward-Perkins, Bryan, *Η πτώση της Ρώμης και το τέλος του πολιτισμού μετάφραση Θ. Γιαννόπουλος – Ολυμπία Χειμωνίδου* (Αθήνα: Θύραθεν, 2007).
- Wickham, Chris, *Η Μεσαιωνική Ευρώπη*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2018

ΙΜΧ 354	Ελένη Σακελλαρίου	Μεσόγειος και Ευρώπη, 12 <sup>ος</sup> – 15 <sup>ος</sup> αιώνας (Σ)	10 ECTS
---------	-------------------	--	---------

### **Περιγραφή**

Το σεμινάριο διερευνά τη Μεσόγειο ως ιστοριογραφικό τόπο με τα εργαλεία της παγκόσμιας ιστορίας και σε συνάρτηση με τις κοινωνίες της μη μεσογειακής Ευρώπης κατά τους τέσσερις τελευταίους αιώνες του Μεσαίωνα. Η προσέγγιση της θεματικής του σεμιναρίου θα γίνει μέσα από επιμέρους ενότητες, όπως ενδεικτικά: η Μεσόγειος και το εμπόριο· πλοία, λιμάνια, διαδρομές· αγροτική Μεσόγειος· πολυπολιτισμική Μεσόγειος· Μεσόγειος και επέκταση της δυτικής Ευρώπης· αιρέσεις, εξεγέρσεις, ετεροδοξία· η Μεσόγειος ως προορισμός: προσκυνητές, σταυροφόροι, ταξιδιώτες, περιηγητές· Μεσόγειος και ιστορία του τοπίου και του κλίματος· από το κέντρο στην περιφέρεια: η Μεσόγειος και η μετατόπιση του πολιτικού και οικονομικού κέντρου βάρους προς τα βορειοδυτικά.

### **Επιλεκτική βιβλιογραφία**

Abu-Lughod, J.L., *Before European Hegemony: The World System AD 1250-1350* (New York, 1989)

Abulafia, D., *The Great Sea: A Human History of the Mediterranean* (London: Allen Lane, 2011)

Braudel, F., *La Méditerranée et le monde méditerranéen au temps de Philippe II* (Paris: A. Colin, 1979)

Cameron, A., *The Mediterranean World in Late Antiquity: AD 395-700* (London: Routledge, 2011)

Catlos, B.A. (ed.), *Can we talk Mediterranean? Conversations on an Emerging Field in Medieval and Early Modern Studies* (Cham, 2017)

Goitein, S.D., *A Mediterranean Society: the Jewish communities of the Arab world as portrayed in the documents of the Cairo Geniza*, 5 vols (Berkeley, University of California Press, 1967-1993)

Goldberg, J., *Trade and Institutions in the Medieval Mediterranean: The Geniza Merchants and their Business World* (Cambridge: CUP, 2016)

Greene, M., *A Shared World: Christians and Muslims in the Early Modern Mediterranean (Jews, Christians and Muslims from the Ancient to the Modern World)* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002)

Grove, A.T., Rackham, O., *The Nature of Mediterranean Europe: An Ecological History* (New Haven and London: Yale University Press, 2001)

Harris, W.V., *Rethinking the Mediterranean* (Oxford: OUP, 2006)

Horden, P., Purcell, N., *The Corrupting Sea: A Study of Mediterranean History* (Oxford: Blackwell, 2000)

Lopez, R., *The Commercial Revolution of the Middle Ages 950-1350* (Cambridge)

Paine, Lincoln, *The Sea and Civilization: A Maritime History of the World* (New York: Vintage Books, 2015)

## Τομέας Ιστορίας Νεοτέρων Χρόνων

### Ιστορία Νεοτέρων Χρόνων (INX)

INX 327	Γιάννης Κοκκινάκης	Ιστορία της Δημόσιας Υγείας, 19ος-21ος αιώνας (Σ)	10 ECTS
---------	--------------------	---	---------

#### **Περιγραφή**

Είναι γενικά γνωστό ότι «η επιτήρηση και η συγκέντρωση πληροφοριών είναι εγγενείς στην ιατρική και στις δραστηριότητες της δημόσιας υγείας. Η επιδημιολογία, ως η επιστήμη που ενισχύει τη δημόσια υγεία, ασχολείται θεμελιακά με την επιτήρηση του πληθυσμού.» Είναι επίσης γνωστό ότι από τον 19<sup>ο</sup> αιώνα η δημόσια υγεία αναπτύχθηκε με βάση τη χρησιμότητά της σε δύο πεδία—στον πόλεμο (εθνική ασφάλεια) και στη διακυβέρνηση των φτωχών (κοινωνική ασφάλιση)—όπως δείχνει και η διπλή δραστηριοποίηση της Florence Nightingale στα νοσοκομεία του Κριμαϊκού Πολέμου και στα φτωχοκομεία του Λονδίνου της Βικτωριανής εποχής. Ωστόσο, η χρήση της ιατρικής σε μια σειρά γκρίζες περιοχές φέρνει και πάλι στο προσκήνιο τις επιλογές που γίνονται γύρω από ζητήματα δημόσιας υγείας. Κατά τη διάρκεια του εξαμήνου οι φοιτητές θα εξοικειωθούν με ορισμένες χρήσεις ή καταχρήσεις της δημόσιας υγείας και των πολιτικών υγείας που υποδηλώνουν τις λανθασμένες προτεραιότητες—που καταλήγουν συχνά σε δαπάνες που δεν είναι ανταποδοτικές για τον ευρύ πληθυσμό αλλά μόνο για τις συμβαλλόμενες εταιρείες και της υπηρεσίες ασφαλείας που διαιωνίζουν την κυριαρχία τους στο επίπεδο της ιδεολογίας και της πολιτικής. Η εξατομικευμένη ιατρική προβάλλει το ιδανικό ενός ανθρώπου ο οποίος από τη στιγμή της γέννησής του έχει αποκωδικοποιηθεί ο γενετικός του κώδικας και κατά συνέπεια και η ευπάθειά του σε κάποιες ασθένειες ώστε στη συνέχεια να απολαμβάνει τα οφέλη να έχει διαγνωστικά εργαλεία και φάρμακα που ταιριάζουν στον ιδιαίτερο γενετικό του κώδικα σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Το ιδανικό, ωστόσο, αυτό σκοντάφτει στην αδυναμία να προβλέψουμε τις ασθένειες, όχι γιατί δεν υπάρχουν γενετικές αιτίες που τις δημιουργούν, αλλά διότι συχνά πολλές αρρώστιες είναι αποτέλεσμα της αλληλεξάρτησης πολλών γονιδίων και όχι ενός, και, το κυριότερο, στην εκδήλωσή τους συμβάλλουν τόσο γενετικές όσο και περιβαλλοντικές αιτίες. Οι εργασίες των φοιτητών θα προσεγγίσουν πτυχές αυτών των σύνθετων διεργασιών που αφορούν την ιστορία την ιστορία της δημόσιας υγείας στις νεότερες κοινωνίες καθώς επίσης και των κοινωνικών επιπτώσεων στη δημόσια υγεία από τις νεοφιλελεύθερες επιλογές των τελευταίων δεκαετιών.

#### **Γενική βιβλιογραφία**

Zamanzima Mazibuko, (ed.), *Epidemics and the Health of African Nations*, Johannesburg 2019.

Cooper, Lisa, *Why Are Health Disparities Everyone's Problem?*, Johns Hopkins University Press, 2021.

Stefan Elbe, *Pandemics, Pills, and Politics*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 2018.

Lucinda McCray Beier, *For Their Own Good. The Transformation of English Working-Class Health Culture, 1880–1970*, The Ohio State University Press, Columbus, 2008.

Christine Homberg, Stuart Blume and Gaul Greenough (ed.), *The politics of vaccination. A global history*, Manchester 2017.

CYNTHIA A. CONNOLLY, *Children and Drug Safety. Balancing Risk and Protection in Twentieth-Century America*, Rutgers University Press, New Brunswick, Camden, and Newark, New Jersey, and London 2018.

Birsen Balmus, *Plague, quarantines and geopolitics in the Ottoman Empire*, Edinburgh 2012.

W. Andrew Achenbaum, *Old age in the new land. The American experience since 1790*, Baltimore and London 1975.

Norman F. Cheville, *Pioneer Science and the Great Plagues*, Purdue University Press, 2021.

Robert Wallace, *Public Health and Preventive Medicine*, McGraw-Hill, New York 2008.

John W. Ward, Christian Warren, *Silent Victories: The History and Practice of Public Health in Twentieth-Century America*, Oxford University Press, New York 2007.

Dona Schneider and David E. Lilienfeld (ed.), *Public Health. The Development of a Discipline, vol. I From the Age of Hippocrates to the Progressive Era*, New Brunswick-New Jersey and London 2008.

Barry S. Levy, Victor W. Sidel, *Social Injustice and Public Health*, Oxford University Press, New York, 2005.

Lawrence O. Gostin, Zita Lazzarini, *Human Rights and Public Health in the AIDS Pandemic*, Oxford University Press, New York 1997.

Amy L. Fairchild, Ronald Bayer, James Colgrove (ed.), *Searching Eyes: Privacy, the State, and Disease Surveillance in America*, Berkeley, Los Angeles, London 2007.

Committee on the U.S. Commitment to Global Health, Institute of Medicine, *The U.S. Commitment to Global Health: Recommendations for the Public and Private Sectors*, Washington 2009.

Jeremy Youd, *Biopolitical Surveillance and Public Health in International Politics*, Palgrave Macmillan, New York 2010.

Carl F. Ameringer, *The Health Care Revolution: From Medical Monopoly to Market Competition*, New York 2008.



## Τομέας Ανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών

### Τουρκολογία (ΤΟΥ)

ΤΟΥ 119	Ηλίας Κολοβός	Οι απαρχές του οθωμανικού κράτους (Π)	5 ECTS
---------	---------------	---------------------------------------	--------

#### **Περιγραφή μαθήματος**

Πολλοί θρύλοι διαδόθηκαν για να εξηγήσουν τις απαρχές της δυναστείας του Οσμάν, η οποία γύρω στα 1300 φαινόταν ότι είχε εμφανιστεί από το πουθενά. Στις παραδόσεις θα εξεταστεί το οθωμανικό κράτος στα πρώτα του βήματα τον 14ο αιώνα με βάση τα ιστορικά τεκμήρια. Θα εξεταστούν επίσης οι συγκρουόμενες ερμηνείες που έχουν επιχειρήσει να δώσουν οι νεότεροι ιστορικοί για τη φυσιολογία των πρώτων Οθωμανών.

#### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

Herbert Adams Gibbons, *The Foundation of the Ottoman Empire: A History of the Osmanlis up to the death of Bayezid I, 1300-1403*, Οξφόρδη 1916. [Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών, συλλογή Victor Menage, DR481.G5, ανατύπωση] Ελληνική μετάφραση: *Η θεμελίωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας: η ιστορία των Οθωμανών μέχρι τον θάνατο του Βαγιαζήτ Α΄ (1300-1403)*, μετ. Α. Κατσώνη, Αθήνα 2008 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DE481 G516].

Mehmed Fuad Köprülü, *Les origines de l'Empire Ottoman*, Παρίσι 1935 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR486.K6313, ανατύπωση]· *The Origins of the Ottoman Empire*, μετ., επιμ. Gary Leiser, Albany, Νέα Υόρκη 1992 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR 486.K6313] Ελληνική μετάφραση: *Οι απαρχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, μετ. Στ. Παπαγεωργίου, Αθήνα 2001 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR486.K6316].

Paul Wittek, *The Rise of the Ottoman Empire*, Λονδίνο 1938 [Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών, συλλογή Victor Menage, DR481.W5, έκδ. 1958]. Ελληνική μετάφραση: *Η γένεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, μετ. Ευ. Μπαλτά, Αθήνα 1988 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR481.W498].

Γεώργιος Γεωργιάδης Αρνάκης, *Οι πρώτοι Οθωμανοί*, Αθήνα 1947 [DR 481.G4]. Ανατύπωση, Αθήνα 2008 [DR 481.G4].

Halil İnalçık 'The Question of the Emergence of the Ottoman State', *International Journal of Turkish Studies*, 2/2 (1981-82), σ. 71-80 [Κεντρική Βιβλιοθήκη, Περιοδικά].

Rudi Paul Lindner, *Nomads and Ottomans in Medieval Anatolia*, Bloomington 1983 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR434.L55].

Ronald C. Jennings, 'Some Thoughts on the Gazi-Thesis', *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 76 (1986), σ. 151-161 [Κεντρική Βιβλιοθήκη, Περιοδικά].

Colin Imber, "What Does Ghazi Actually Mean?", στο Ç. Balim-Harding και Colin Imber (επιμ.), *The Balance of Truth: Essays in Honour of Professor Geoffrey Lewis*, Κωνσταντινούπολη 2000, σ. 165-178 [Κεντρική Βιβλιοθήκη, DR432 .B24].

Cemal Kafadar, *Between Two Worlds: The Construction of the Ottoman State*, Μπέρκλεϊ 1995 [Κεντρική Βιβλιοθήκη, DR486.K34]. Ελληνική μετάφραση: *Ανάμεσα*

σε δύο κόσμους: Η κατασκευή του οθωμανικού κράτους, μετ. Α. Αναστασόπουλος, Αθήνα 2008 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR486.K3416]. \*ΘΑ ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΙ ΜΕΣΩ ΕΥΔΟΞΟΥ Heath W. Lowry, The Nature of the Early Ottoman State, Albany, Νέα Υόρκη 2003 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR432.L69]. Ελληνική μετάφραση: Η φύση του πρώιμου οθωμανικού κράτους, μετ. Στ. Παπαγεωργίου, Αθήνα 2004 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR432.L6916].

Karen Barkey, Αυτοκρατορίες και διαφορετικότητα: Οι Οθωμανοί σε συγκριτικό πλαίσιο, Αθήνα 2008 [DR531 B3716 2013]

Heath W. Lowry, The Shaping of the Ottoman Balkans 1350-1550: The Conquest, Settlement and Infrastructural Development of Northern Greece, Κωνσταντινούπολη 2008 [ζητείστε το από Βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών, Παλιά Πόλη Ρεθ., Μελισσινού και Νικηφ. Φωκά 130, DF801.L69]

Φωκίων Κοτζαγεώργης, *Πρώιμη οθωμανική πόλη*, Αθήνα 2019. \* ΘΑ ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΙ ΜΕΣΩ ΕΥΔΟΞΟΥ

Ένα συνέδριο για το πρώιμο οθωμανικό κράτος: Elizabeth Zachariadou (επιμ.), The Ottoman Emirate (1300-1389), Halcyon Days in Crete I, A Symposium Held in Rethymnon, 11-13 January 1991, Ρέθυμνο 1993 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR481.H35].

Μια γεύση από τις πηγές: Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου, Ιστορία και θρύλοι των παλαιών σουλτάνων (1300-1400), Αθήνα 1991 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR438.9.A2 Z3].

Για τα γεγονότα της περιόδου δείτε: Colin Imber, The Ottoman Empire 1300-1481, Κωνσταντινούπολη 1990 [Κεντρική Βιβλιοθήκη DR481.I45] - Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τ.Θ', σ. 133-135, 160-165, 184-199.

Και για συντροφιά στη μελέτη σας διαβάστε: Γιουνούς Εμρέ [ποιήματα], εισ., μετ., σχόλια Πολύμνια Αθανασιάδη, Αθήνα 1996 [Κλειστές Συλλογές ΚΑΣ 263669].

TOY 390	Μουράτ Ισσί	Πολιτικά κόμματα και ιδεολογίες στην ύστερη Οθωμανική Αυτοκρατορία και στη Δημοκρατία της Τουρκίας (Σ)	10 ECTS
---------	-------------	--	---------

### **Περιγραφή μαθήματος**

Το σεμινάριο έχει στόχο να μελετήσει τα ιδεολογικά ρεύματα που αναδύθηκαν στα ύστερα χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1865-1923) και διαμόρφωσαν την ιδεολογική μορφή της Τουρκικής Δημοκρατίας, καθώς και να εξετάσει την εξελισσόμενη δομή του πολιτικού συστήματος, με αναφορές και στις περιόδους διακυβέρνησης από τον στρατό (1908-2021). Επίσης, στοχεύει να μελετήσει την πολιτική, θεσμική και κοινωνική θέση των πολιτικών κομμάτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της σύγχρονης Τουρκίας. Το γνωστικό περιεχόμενο του μαθήματος περιλαμβάνει την ίδρυση της Δημοκρατίας της Τουρκίας έως το 2002 και επικουρικά αν υπάρξει η δυνατότητα να κληθούν ανεξάρτητοι ερευνητές προκειμένου να εστιάσουν στο θέμα της «Νέας Τουρκίας» όπως διαμορφώθηκε από τις αρχές της δεκαετίας 2000 και θεσμοθετήθηκε στις τελευταίες προεδρικές εκλογές (2018).

### ***Ενδεικτική βιβλιογραφία***

- Bozarslan, Hamit, *Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας: Από την Επανάσταση των Νεότουρκων μέχρι Σήμερα*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2008.
- Zürcher Erik Jan, *Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2004
- *Η Νέα Τουρκία εκ των έσω*, επιμ. Η. Μήλλας, εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2019.

Μούδουρος, Νίκος, *Ο μετασχηματισμός της Τουρκίας: Από την Κεμαλική Κυριαρχία στον «Ισλαμικό» Νεοφιλελευθερισμό*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2012

## Τομέας Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης

### Προϊστορική Αρχαιολογία (ΠΑΡ)

ΠΑΡ 102	Νένα Γαλανίδου	Η Προϊστορία μέσα από τα ευρήματα και τις ιδέες (Π)	5 ECTS
---------	----------------	---	--------

#### **Περιγραφή**

Στόχος του μαθήματος είναι να εισάγει τους φοιτητές/φοιτήτριες στην Προϊστορική Αρχαιολογία μέσα από τον υλικό πολιτισμό και τις ιδέες (θεωρητικές προσεγγίσεις, ιδεολογικά ρεύματα) που διαμόρφωσαν την αρχαιολογική σκέψη κι ερμηνεία σχετικά με την Προϊστορία. Τα αρχαιολογικά ευρήματα χρησιμοποιούνται σαν 'κλειδιά' που ξεκλειδώνουν πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας κατά τους προϊστορικούς χρόνους, προσφέροντας τα τεκμήρια, το υλικό αποτύπωμα των διαδικασιών του παρελθόντος. Οι διαδικασίες αυτές γίνονται κατανοητές κι αναλύονται στο πλαίσιο ιδεολογικών ρευμάτων κι ερμηνευτικών προσεγγίσεων.

Στο πλαίσιο του μαθήματος θα συζητηθούν και αναλυθούν επιμέρους ενότητες σχετικά με:

1. Τον υλικό πολιτισμό:
  - Εργαλεία λαξευμένου λίθου
  - Εργαλεία λειασμένου και αδρού λίθου
  - Ώχρα και Βραχογραφίες
  - Φωτιά και Πυροτεχνολογία
  - Μικρογλυπτική – ειδώλια
  - Κεραμική
  - Αρχιτεκτονική
  - Οστά ζώων
  - Οστά ανθρώπων
2. Τις ιδέες και ερμηνευτικές προσεγγίσεις:
  - Η προσέγγιση της ιστορίας του πολιτισμού
  - Η τεχνολογική προσέγγιση και η εγχειρηματική αλυσίδα
  - Ο άξονας του χρόνου (χρονολογώντας και εννοιολογώντας τον χρόνο)
  - Ο άξονας του χώρου (ενδοκοινοτική και διακοινοτική οργάνωση)
  - Γνωσιακή Αρχαιολογία
  - Ταφική Αρχαιολογία

Στα μαθήματα, θα επιχειρηθεί να απαντηθούν μια σειρά από ερωτήματα:

- Τί είναι ο υλικός πολιτισμός;
- Ποια τα αρχαιολογικά ευρήματα σε προϊστορικές θέσεις;
- Πώς διαμορφώνεται μια αρχαιολογική θέση;
- Ποια τα χαρακτηριστικά των υλικών καταλοίπων της Προϊστορίας;
- Τί πληροφορίες μας δίνουν για τον προϊστορικό άνθρωπο και τον τρόπο ζωής του;
- Πώς διαμορφώνεται η αρχαιολογική σκέψη κι ερμηνεία;

#### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

- Bahn P., Renfrew, C. 2001. *Αρχαιολογία. Θεωρίες, μεθοδολογία και πρακτικές εφαρμογές*. Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
- Γιαλούρη, Ε (επιμ.). 2012. *Υλικός Πολιτισμός: Οι περιπέτειες των πραγμάτων στην ανθρωπολογία*. Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Daniel, G. 1963. *The Idea of Prehistory*. Cleveland: World
- Djindjian F. 2020. *Αρχαιολογία, μέθοδοι και ανασυνθέσεις*. Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
- Gibbon, G., 2013. *Critically reading the theory and methods of archaeology: an introductory guide*. Rowman & Littlefield.
- Gronen, M. 1990. *Une Histoire de la Préhistoire*. Paris: Hachette
- Hodder, I., 2010. *Διαβάζοντας το παρελθόν*. Εκδόσεις Ι. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ε.Ε
- Λυριτζής, Ι., Ζαχαριάς, Ν. 2010. *Αρχαιούλικά*. Εκδόσεις Α.ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ.
- Mithen, S. 2010. *Η Προϊστορία του νου: Οι γνωσιακές απαρχές της τέχνης, της θρησκείας και της επιστήμης*. Εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ.
- Shanks, M. and Tilley, C., 2016 (2nd edition). *Re-constructing archaeology: theory and practice*. Routledge.
- Trigger, B.C. 2009 (2<sup>η</sup> έκδοση) *Μια ιστορία της αρχαιολογικής σκέψης*. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ Α.Ε .
- Ζαχαριάς, Ν. 2021. *Χρονολογώντας το Παρελθόν*. Εκδόσεις Γ. ΔΑΡΔΑΝΟΣ – Κ. ΔΑΡΔΑΝΟΣ Ο.Ε.

ΠΑΡ 180	Άρτεμις Καρναβά	Προϊστορική Κύπρος (Π)	5 ECTS
---------	-----------------	------------------------	--------

### **Περιγραφή**

Στο πλαίσιο του μαθήματος θα ασχοληθούμε με την αρχαιολογία της προϊστορικής Κύπρου. Για τις ανάγκες των διαλέξεων πρώτα θα εξεταστούν τα αρχαιολογικά δεδομένα της πρωιμότερης κατοίκησης στο νησί κατά την Επιπαλαιολιθική και Νεολιθική περίοδο (10.500-3900 π.Χ.), καθώς και κατά τη Χαλκολιθική (3900-2500 π.Χ.). Οι διαλέξεις θα επικεντρωθούν ωστόσο κατά κύριο λόγο στην Εποχή του Χαλκού (2500-1050 π.Χ.).

Θα εξεταστούν αρχικά ζητήματα γεωγραφίας και φυσικού περιβάλλοντος, με έμφαση σε γεωλογικά δεδομένα, όπως τα χαλκοφόρα κοιτάσματα, που έχουν καθορίσει τη φυσιολογία και την ιστορία του νησιού στη διάρκεια των αιώνων.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

(συγγράμματα Εύδοξου)

Β. Καραγιώργης, *Κύπρος: Το σταυροδρόμι της Ανατολικής Μεσογείου (1600-500 π.Χ.)*, Καπόν 2002.

Μ. Καντηρέα, *Οι επιγραφές του Κυπριακού Μουσείου: στιγμιότυπα της ιστορίας της αρχαίας Κύπρου*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κύπρου 2019.

#### Γενικά έργα (ελληνικά, αγγλικά)

- Ε. Μαντζουράνη, *Η αρχαιολογία της προϊστορικής Κύπρου*, Καρδαμίτσα 2001.
- Θ. Παπαδόπουλλος (επιμ.), *Ιστορία της Κύπρου. Τόμος Α'. Αρχαία Κύπρος, Μέρος Α'. Φυσικογεωγραφική εισαγωγή. Προϊστορικοί χρόνοι. Σχέσεις προς όμορους χώρους*, Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', 1997 [πλειάδα συγγραφέων].
- A. C. Brown, H. W. Catling, *Ancient Cyprus*, Ashmolean Museum 1986 [διαθέσιμο διαδικτυακά:  
<https://archive.org/details/ANCIENTCYPRUS1986BYA.C.BROWNH.W.CATLING>]
- G. Cadogan, M. Iacovou, K. Koraka, J. Whitley (επιμ.), *Parallel lives. Ancient island societies in Crete and Cyprus*, British School at Athens 2012.

#### Ηλεκτρονικές πηγές

(ιστοσελίδα με άρθρα για την αρχαιολογία της Κύπρου)

Κύπριος χαρακτήρ: <http://kyprioscharacter.eie.gr/el/episthmonikes-symboles/>

(Κέντρο Κυπριακών Σπουδών, Γαλλία)

Centre d'Études Chypriotes: <http://centredetudeschypriotes.fr/>

(περιοδικό με πρόσβαση διαδικτυακή)

Cahiers du Centre d'Études Chypriotes (CCEC):  
<https://www.persee.fr/collection/cchyp>

(ιστοσελίδα αφιερωμένη στη μελέτη της κυπριακής ειδωλοπλαστικής)

Styrax: <https://sites.uwm.edu/dbc/>

(ερευνητικό πρόγραμμα του ΕΙΕ για την Κύπρο και τον έξω της κόσμο)

Cypriot connectivity: <https://cycomedproject.eie.gr/>

ΠΑΡ 301	Άρτεμις Καρναβά	Προϊστορικά ειδώλια (Σ)	10 ECTS
---------	-----------------	-------------------------	---------

#### **Περιγραφή**

Το σεμινάριο θα επικεντρωθεί στα ειδώλια της Εποχής του Χαλκού.

Οι εργασίες θα αφορούν στα πρωτοκυκλαδικά ειδώλια (3<sup>η</sup> χιλ. π.Χ.), στα κρητικά (3<sup>η</sup>-2<sup>η</sup> χιλ. π.Χ.) και στα μυκηναϊκά/μετα-μυκηναϊκά (2<sup>η</sup> χιλ. π.Χ.).

#### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

#### Νεολιθικά

- D. W. Bailey, *Prehistoric figurines: representation and corporeality in the Neolithic*, Routledge 2005.
- Γ. Χουρμουζιάδης, *Νεολιθικά ειδώλια*, Βάνιας 1994.
- K. Gallis, L. Orphanides, *Figurines of Neolithic Thessaly*, Academy of Athens 1996.
- P. J. Ucko, *Anthropomorphic Figurines of Predynastic Egypt and Neolithic Crete*, A. Szmidla 1968.

#### Πρωτοκυκλαδικά

- X. Γ. Ντούμας, *Κυκλαδική τέχνη. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή*, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης 2000.
- P. Getz-Preziosi, *Early Cycladic Sculpture: An Introduction*, J. P. Getty Museum 1985.
- M. Marthari, C. Renfrew, and M. J. Boyd (επιμ.), *Early Cycladic Sculpture in Context*, Oxbow 2017.
- M. Mina, *Anthropomorphic Figurines from the Neolithic and Early Bronze Age Aegean: Gender Dynamics and Implications for the Understanding of Early Aegean Prehistory*, BAR 2008.

#### Μινωικά-νεοανακτορικά

- M. E. Caskey, *The Temple at Ayia Irini. Keos II.1. The statues*, ASCSA, 1986.
- C. E. Morris, 'Configuring the individual: bodies of figurines in Minoan Crete', σε A.-L. D'Agata, A. van de Moortel, M. B. Richardson (επιμ.), *Archaeologies of Cult: Essays on Ritual and Cult in Crete*, Hesperia Supplement 42, 2009, 180-187.
- J. L. Myres, 'Excavations at Palaikastro II. The sanctuary-site of Petsoufa', *ABSA* 9, 1902/1903, 356-387.
- B. Rutkowski, *Petsouphas: A Cretan Peak Sanctuary*, Warsaw: Art and Archaeology, 1991.
- G. Rethemiotakis, 'Minoan clay figures and figurines: manufacturing techniques', σε R. Laffineur, P. P. Betancourt (επιμ.), *TEXNH: Craftsmen, Craftswomen, and Craftsmanship in the Aegean Bronze Age*, *Aegaeum* 16, 1997, 117-121.
- G. Rethemiotakis, 'Images and semiotics in space: the case of the anthropomorphic figurines from Kophinas', *Κρητικά Χρονικά* 34, 2014, 147-162.

#### Μυκηναϊκά και υπομυκηναϊκά

- E. French, 'The development of Mycenaean terracotta figurines', *ABSA* 66, 1971, 216-238.
- G. C. Gesell, 'From Knossos to Kavousi: the popularizing of the Minoan palace goddess', σε A. P. Chapin (επιμ.), *Charis: Essays in Honor of Sara A. Immerwahr*, *Hesperia Supplement* 33, 2004, 131-150.
- C. Renfrew, *The Archaeology of Cult: The Sanctuary at Phylakopi*, Thames & Hudson 1985.

A. D. Moore, W. D. Taylour, *Well Built Mycenae 10: The Temple Complex*, Oxbow 1999.

M. Vettors, 'All the same yet not identical? Mycenaean terracotta figurines in context', E. Alram-Stern, F. Blakolmer, S. Deger-Jalkotzy, R. Laffineur, J. Weilhartner (επιμ.), *METAPHYSIS. Ritual, myth and symbolism in the Aegean Bronze Age*, *Aegaeum* 39, 2016, 37-48.

### Κλασική Αρχαιολογία (ΚΑΡ)

ΚΑΡ 113	Δημήτρης Μποσνάκης	Εισαγωγή στην αρχαία ελληνική αγγειογραφία (Π)	5 ECTS
---------	--------------------	--	--------

#### Περιγραφή

Στόχος του εισαγωγικού μαθήματος είναι η γενική παρουσίαση της παραγωγής και της εξέλιξης της αγγειογραφίας από τη γεωμετρική μέχρι την υστεροκλασική περίοδο (10ος – 4ος αι. π.Χ.), ως προς την τεχνική και τη λειτουργία της καθώς και ως προς την εικονογραφία και τους ρυθμούς της. Η αγγειογραφία αποτελεί την πλουσιότερη πηγή πληροφοριών για τη ζωή και την μυθολογία του ελληνικού κόσμου και η μελέτη της επαυξάνει τη γνώση μας για ποικίλες όψεις των αρχαίων κοινωνιών.

#### Ενδεικτική βιβλιογραφία

*Coldstream J. N., Geometric Greece 900-700 BC, London 2003 (Second Edition) [Γεωμετρική Ελλάδα, Αθήνα 1997].*

*Τιβέριος Μ., Προβλήματα της μελανόμορφης αττικής κεραμικής, Θεσσαλονίκη 1988.*

*Cook R. M., Greek Painted Pottery, 1997 [Ελληνική αγγειογραφία, 3η έκδ./1994].*

*Boardman John, The history of greek vases, 2006 [Η ιστορία των αρχαίων ελληνικών αγγείων, 1η έκδ./2006].*

*Boardman John, Athenian Black figure Vases, London, 1974. [Αθηναϊκά μελανόμορφα αγγεία, Αθήνα 1980]*

*Boardman J., Athenian Red Figure Vases - The Archaic Period (London 1975)*

*[Αθηναϊκά Ερυθρόμορφα Αγγεία-Αρχαϊκή περίοδος, Αθήνα 2001]*

*Boardman J., Athenian Red Figure Vases - The Classical Period (London 1989)*

*[Αθηναϊκά Ερυθρόμορφα Αγγεία-Κλασική περίοδος, Αθήνα 1995]*

*Robinson Martin, The Art of Vase-Painting in Classical Athens, Cambridge, 1992. [Η τέχνη της αγγειογραφίας στην κλασική Αθήνα (Αθήνα)]*

*Trendall Arthur Dale, Red figure Vases of South Italy and Sicily, London, 1989*

*[Ερυθρόμορφα αγγεία της Νότιας Ιταλίας και Σικελίας, Αθήνα 1996]*

*Rasmussen Ton and Spivey Nigel, Looking at Greek Vases, 1991 [Προσεκτικές ματιές στα ελληνικά αγγεία, Αθήνα 1997].*

*Scheibler I., Griechische Töpferkunst (1983) [Ελληνική κεραμική. Παραγωγή, εμπόριο και χρήση των αρχαίων ελληνικών αγγείων (Αθήνα 1992)].*

*Sparkes B.A., The Red and the Black: Studies in Greek Pottery 1996 [Ερυθρόν και μέλαν. Μελέτες στην αρχαία ελληνική κεραμική (Αθήνα 2000)].*



KAP 355	Δημήτρης Μποσνάκης	Θέατρο και εικαστικές τέχνες (Αγγειογραφία, ψηφιδωτά) (Σ)	10 ECTS
---------	--------------------	--	---------

### **Περιγραφή**

Σκοπός του σεμιναρίου είναι να διερευνήσει τις σχέσεις κυρίως ανάμεσα στα θεατρικά έργα της τραγωδίας και της κωμωδίας και την αγγειογραφία της κλασικής περιόδου, με έμφαση στην παραγωγή γραπτής κεραμικής από τη Νότιο Ιταλία και Σικελία. Θα μελετηθούν επίσης οι απηχήσεις των θεατρικών παραστάσεων στις παραστάσεις των μωσαϊκών δαπέδων μεταγενέστερων επαύλεων. Εκτός από τον σχολιασμό των σκηνών που επιλέγονται να παρουσιαστούν στα αγγεία, τα σκηνικά και τα κουστούμια, θα εξεταστούν επίσης μέσα στα πλαίσια του μαθήματος, γενικότερα ζητήματα για τη σχέση των εικαστικών τεχνών με τη λογοτεχνία ή την πρόσληψη και κατανόηση του δράματος από το κοινό της εποχής τους.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

Arthur Dale Trendall, Thomas Bertram Lonsdale Webster, *Illustrations of Greek Drama*, 1971.

**Richard Green, Eric W. Handley**, *Images of the Greek Theatre* (1995) [Εικόνες από το αρχαίο ελληνικό θέατρο, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 1996].

Oliver Taplin, *Pots and Plays. Interactions between Tragedy and Greek Vase-painting of the Fourth Century B.C.* (2007).

KAP 100	Αναστάσιος Κακαμανούδης	Εισαγωγή στην Κλασική Αρχαιολογία (Π)	5 ECTS
---------	----------------------------	---------------------------------------	--------

### **Περιγραφή**

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η γνωριμία και εξοικείωση των φοιτητών με το αντικείμενο και τις ερευνητικές μεθόδους της Κλασικής Αρχαιολογίας. Η κλασική αρχαιότητα κατανέμεται και εξετάζεται σε τέσσερις βασικές υποπεριόδους (Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, Αρχαϊκή, Κλασική και Ελληνιστική). Για κάθε περίοδο δίνεται ένα σύντομο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο και εξετάζονται αντιπροσωπευτικά στοιχεία του υλικού πολιτισμού, πλαισιωμένα από τις σχετικές πληροφορίες των γραπτών πηγών, με έμφαση στην κοσμική, ιερατική και ταφική αρχιτεκτονική, την πλαστική και την κεραμική – αγγειογραφία.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

**Aulock, S.E. & R. Osborne (επιμ.). 2007.** *Classical Archaeology* (Blackwell Studies in Global Archaeology). Malden & Oxford & Carlton: Blackwell Publishers.

**Boardman, J. (επιμ.). 1993.** *The Oxford History of Classical Art*. Oxford: Oxford University

**Boardman, J. 1980.** *Αθηναϊκά μελανόμορφα αγγεία*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

**Boardman, J. 1982.** *Ελληνική πλαστική: η αρχαϊκή περίοδος*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

**Boardman, J. 1985.** *Αθηναϊκά ερυθρόμορφα αγγεία. Αρχαϊκή περίοδος*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Cambridge & New York: Cambridge University Press.

**Boardman, J. 1989.** *Ελληνική πλαστική: κλασική περίοδος*. Αθήνα : Καρδαμίτσα.

- Boardman, J. 1999.** Ελληνική πλαστική: ύστερη κλασική περίοδος και γλυπτική στις υπερπόντιες αποικίες. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Βουτυράς, Ε. Γουλιάκη-Βουτυρά, Α. 2011.** Η Αρχαία Ελληνική Τέχνη και η Ακτινοβολία της. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Brinkmann, V. 2003.** Die Polychromie der archaischen und fruhklassischen Skulptur, Studien zur antiken Malerei und Farbgebung 5. München: Biering & Brinkmann.
- Γιαλούρης, Ν. 2006.** Ελληνική Τέχνη. Αρχαία Γλυπτά. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Cohen, B. (επιμ.). 2006.** The Colors of Clay: Special Techniques in Athenian Vases. Los Angeles: J. Paul Getty Museum Publications.
- Coldstream, J.N. 1997.** Γεωμετρική Ελλάς. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Cook, R. 1994.** Ελληνική Αγγειογραφία. Αθήνα: Καρδαμίτσα (3η έκδ.).
- De Polignac, F. 2000.** Η γέννηση της αρχαίας ελληνικής πόλης. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Gruben, G. 2000.** Ιερά και ναοί των αρχαίων Ελλήνων. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Hodder, I. & S. Hutson. 2010.** Διαβάζοντας το παρελθόν. Τρέχουσες ερμηνευτικές προσεγγίσεις στην αρχαιολογία. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.
- Hölscher, T. 2019.** Κλασική Αρχαιολογία. Βασικές γνώσεις (2 η εκδ.). Θεσσηκη: University Studio Press.
- Hurwit, J. 1992.** The Art and Culture of Early Greece 1100-480. Ithaca-London: Cornell University Press.
- Johnson, M. 2018.** Αρχαιολογική θεωρία. Μια εισαγωγή. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Karakasi, K. 2001.** Archaishen Koren. München: Hirmer.
- Mattusch, C.C. 1988.** Greek Bronze Statuary: from the Beginnings through the Fifth Century B.C.
- Mazarakis-Ainian, A. 1997.** From Rulers' Dwellings to Temples. Architecture, Religion and Society in Early Iron Age Greece (1100-700 B.C.). Studies in Mediterranean Archaeology 121. Jonsered: P. Åströms Förlag.
- Mertens, D. 2006.** Städte und Bauten der Westgriechen: Von der Kolonisationszeit bis zur Krise um 400 vor Christus. München: Hirmer.
- Miles, M. 2016.** A Companion to Greek Architecture. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Μπουρνιά-Σημαντώνη, Ε. 1997.** Αρχαιολογία των πρώιμων ελληνικών χρόνων: οι αιώνες της διαμόρφωσης (1050-600 π.Χ.).
- Müller-Wiener, W. 1995.** Η Αρχιτεκτονική στην Αρχαία Ελλάδα. Θεσσαλονίκη: University
- Osborne, R. 2018.** The Transformation of Athens: Painted Pottery and the Creation of Classical Greece. Princeton: Princeton University Press.
- Palagia, O. (επιμ.). 2008.** Greek Sculpture: Function, Materials, and Techniques in the Archaic and

- Palagia, O.& W. Coulson (επιμ.). 1998.** Regional Schools in Hellenistic Sculpture. Proceedings of an International Conference Held at the American School of Classical Studies at Athens, March 15-17, 1996. Oxford: Oxbow Books.
- Πλάντζος, Δ. 2014.** Οι αρχαιολογίες του Κλασικού. Αναθεωρώντας τον εμπειρικό κανόνα. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.
- Πλάντζος, Δ. 2016.** Ελληνική τέχνη και αρχαιολογία. 1200 - 30 π.Χ. (2η εκδ.) Αθήνα: Καπόν.
- Πλάντζος, Δ. 2018.** Η τέχνη της ζωγραφικής στον αρχαιοελληνικό κόσμο. Αθήνα: Καπόν.
- Pollitt, J. J. 1994.** Η τέχνη στην ελληνοιστική εποχή. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Pollitt, J.J. 2009.** The Ancient View of Greek Art: Criticism, History, and Terminology. New Haven & London: Yale University Press.
- Richter, G.M.A. 1960.** Kouroi. Archaic Greek Youth (2η εκδ.). London: Phaidon Press.
- Richter, G.M.A. 1968.** Korai. Archaic Greek Maidens. London: Phaidon Press.
- Ridgway B.S. 1970.** The Severe Style in Greek Sculpture. Princeton: Princeton University Press.
- Ridgway, B.S. 1977.** The Archaic Style in Greek Sculpture (2η εκδ.). Chicago: Ares.
- Ridgway, B.S. 1981.** Fifth-Century Styles in Greek Sculpture. Princeton: Princeton University Press.
- Ridgway, B.S. 1984.** Fourth-Century Styles in Greek Sculpture. Winsconsin: University of Winsconsin Press.
- Ridgway, B.S. 1984.** Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Ridgway, B.S. 2000.** The Hellenistic Sculpture II. The styles of Ca. 200-100 B.C. Winsconsin: University of Winsconsin Press.
- Ridgway, B.S. 2001.** The Hellenistic Sculpture I. The styles of Ca. 331-200 B.C. Winsconsin: University of Winsconsin Press.
- Ridgway, B.S. 2002.** The Hellenistic Sculpture I. The styles of Ca. 100-31B.C. Winsconsin: University of Winsconsin Press.
- Robertson, M. 1975.** A History of Greek Art. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robertson, M. 2005.** Η τέχνη της αγγειογραφίας στην κλασική Αθήνα. Αθήνα: Εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμα.
- Rolley, C. 2006.** Η ελληνική γλυπτική Ι. Από τις αρχές έως το μέσο του 5ου αιώνα. Αθήνα:
- Scheibler, I. 1992.** Ελληνική κεραμική. Παραγωγή, εμπόριο και χρήση των αρχαίων ελληνικών
- Scheibler, I. 2015.** Αρχαία Ελληνική Ζωγραφική. Αθήνα: MIET. Τίτλος πρωτοτύπου. Griechische Malerei der Antike. München: C.H. Beck (1994).
- Schnapp, A. 2007.** Η κατάκτηση του παρελθόντος. Οι απαρχές της αρχαιολογίας. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Shanks, M. 1996.** The Classical Archaeology of Greece: Experiences of the Discipline. London & New York: Routledge.

**Smith, R. R. R. 2009.** Ελληνιστική πλαστική. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

**Στεφανάκης, Μ. 2012.** Εισαγωγή στην κλασική αρχαιολογία : βασικές αρχές και επισκόπηση της αρχαίας ελληνικής τέχνης, 11ος-4ος αι. π.Χ.. Μέρος Α', Εισαγωγή – Κεραμική/Αγγειογραφία. Αθήνα: Ιάμβλιχος.

**Τιβέριος, Μ. 1996.** Ελληνική Τέχνη. Αρχαία Αγγεία. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

**Whitley, J. 2001.** The Archaeology of Ancient Greece (Cambridge World Archaeology).

ΚΑΡ 394	Αναστάσιος Κακαμανούδης	Πολεοδομία και Μνημειακή Αρχιτεκτονική της Μακεδονίας (Π)	10 ECTS
---------	----------------------------	--	---------

### **Περιγραφή**

Αντικείμενο του σεμιναρίου αποτελεί η μελέτη της πολεοδομικής οργάνωσης και της μνημειακής αρχιτεκτονικής στη Μακεδονία, από την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου έως την Ελληνιστική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, και όσον αφορά τις πρωιμότερες περιόδους, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στις διαδικασίες αστικοποίησης που έλαβαν χώρα στη Μακεδονία, μέσα από τη μελέτη της τοπογραφίας και της μορφής των οικισμών. Όσον αφορά τις μεταγενέστερες περιόδους θα εξεταστεί η δομή των σημαντικότερων αστικών κέντρων του βασιλείου και ο ρόλος που έπαιξε στην ανάπτυξη τους η πολεοδομική πολιτική των Μακεδόνων βασιλέων. Στα μνημεία που εξετάζονται περιλαμβάνονται δημόσια έργα, όπως οι οχυρώσεις, τα έργα υδροδότησης και αποχέτευσης, οι αγορές, τα γυμνάσια, τα θέατρα, τα ανάκτορα, τα ιερά και οι ναοί, κ.α., όσο και ιδιωτικά, όπως είναι οι οικίες και οι αγροικίες. Αντικείμενο μελέτης θα αποτελέσουν επίσης οι δωρεές των Μακεδόνων βασιλέων εκτός Μακεδονίας, καθώς και η ιδιαίτερη μνημειακή ταφική αρχιτεκτονική και η ένταξη της στην ευρύτερη οργάνωση των νεκροπόλεων.

### **Ενδεικτική βιβλιογραφία**

**Αδάμ-Βελένη, Π. 2009.** Αγροικίες στη Μακεδονία: οι απαρχές της «φεουδαρχίας»; Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και στη Θράκη 20 χρόνια. Επετειακός τόμος. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού – Α.Π.Θ.: 1-23.

**Αδάμ-Βελένη, Π. 2012.** Αρχαία θέατρα της Μακεδονίας. Εκδόσεις “Διάζωμα”: Αθήνα.

**Βελένης, Γ. 1998.** Τα τείχη της Θεσσαλονίκης από τον Κάσσανδρο ως τον Ηράκλειο. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

**Βλαχόπουλος, Α. & Δ. Τσιαφάκη. 2017.** Αρχαιολογία: Μακεδονία και Θράκη. Αθήνα: Μέλισσα.

**Brecoulaki, H. 2006.** La peinture funeraire de Macedoine. Emplois et fonctions de la couleur, IVe-IIIe s. av. J-C. Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

**Cahill, N. 2002.** Household and City Organization at Olynthus. Yale: Yale University Press.

**Γραμμένος, Δ.Β. (επιμ.). 2011.** Στη Μακεδονία. Από τον 7ο αι π.Χ. ως την ύστερη αρχαιότητα. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.

- Descamps-Lequime, S. & K. Charatzopoulou (επιμ.), 2011.** Au royaume d'Alexandre le Grand. La Macédoine antique. Paris: Musée du Louvre Editions.
- Δρούγου, Σ. 2017.** Το αρχαίο θέατρο της Βεργίνας. Συμβολή στην ιστορία του θεάτρου στην αρχαία Μακεδονία. 3<sup>η</sup> εκδ. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Δρούγου, Σ. & Ι. Τουράτσογλου. 1980.** Ελληνιστικοί λαξευτοί τάφοι Βέροιας. Αθήνα: ΥΠΠΟ - Δημοσιεύματα του Αρχαιολογικού Δελτίου αρ.28.
- Girtzy, M. 2001.** Historical Topography of Ancient Macedonia. Cities and other Settlement Sites in the Late Classical and Hellenistic Period. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Gossel, B. 1980.** Makedonische Kammergräber. Berlin: Monath's Kopie Druck.
- Hatzopoulos, M. 2001.** Macedonian Palaces: Where King and City Meet. Στο: Nielsen, I. (επιμ.). 2001. The Royal Palace Institution in the First Millenium B.C., Monographs of the Danish Institute at Athens 4. Aarhus: Aarhus University Press: 189-200.
- Hoepfner, W. & G. Brands (επιμ.). 1996.** Basileia. Die Paläste der hellenistischen Könige. Internationales Symposion in Berlin vom 16.12.-20.12.1992. Schriften des Seminars für Klassische Archäologie der Freien Universität Berlin. Mainz am Rhein: P. von Zabern.Hoepfner.
- W. & G. Hoepfner, W., Schwander, E.L. 1994.** Haus und Stadt im klassischen Griechenland. Wohnen in der klassischen Polis. München: Deutscher Kunstverlag.
- Huguenot, C. 2008.** La tombe aux erotes et la tombe d'Amarnthos: architecture funeraire et presence macedonienne en Grèce central. Golion: Infolio Ed.
- Κακαμανούδης, Α. 2017.** Οργάνωση των χώρων ταφής στην αρχαία Μακεδονία. Από την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου έως την Ελληνιστική περίοδο. Αδημ. Διδ. Διατριβή. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ. <http://ikee.lib.auth.gr/record/297473/files/GRI-2018-21377.pdf>.
- Κοτταρίδη, Α. 2009.** Το ανάκτορο των Αιγών: 2007-2009: η αρχή ενός μεγάλου έργου. Θεσ/νικη.
- Kottaridi, A. & S. Walker (επιμ.). 2011.** Heracles to Alexander the Great, Treasures from the Royal Capital of Macedon, a Hellenic Kingdom in the Age of Democracy. Oxford: Ashmolean Museum.
- Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μ. 1994.** Λαξευτοί θαλαμωτοί τάφοι Πέλλας, Αθήνα: ΤΑΠ.
- Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μ. 2000.** Το ιερό της μητέρας των Θεών και της Αφροδίτης στην Πέλλα. Θεσσαλονίκη: ΥΠΠΟ – ΙΖ' Ε.Π.Κ.Α.
- Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μ. 2008.** Ο πολυθάλαμος τάφος της Πέλλας. Θεσσαλονίκη: ΥΠΠΟ.
- Μακαρόνας, Χ., Γιούρη, Ε. 1989.** Οι Οικίες αρπαγής της Ελένης και του Διονύσου της Πέλλας. Αθήνα: Έν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.
- Mangoldt, H. 2012.** Makedonische Grabarchitektur: Die Makedonischen Kammergräber und ihre Vorläufer. Tübingen: Ernst Wasmuth.
- Miller, S. 1982.** Macedonian Tombs: Their Architecture and Architectural Decoration, στο: B. Barr-Sharrar, E Borza (επιμ.), Macedonia and Greece in Late Classical and Early Hellenistic Times. Washington: National Gallery of Art: 153-171.

- Miller, S.G. 2016.** Hellenistic Royal Palaces. Στο: M. Miles (επιμ.). A Companion to Greek Architecture. New Jersey: Wiley-Blackwell: 288-299.
- Πινγιάτογλου, Σ. 2015.** Δίον. Το ιερό της Δήμητρος. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Robinson, D., Walter Graham, J. 1938.** Excavations at Olynthus, Part VIII: The Hellenic House. Baltimore: John Hopkins Press.
- Schmidt-Dounas, B. 2004.** Frühe Peripteraltempel in Nordgriechenland. AM 119: 107-145.
- Σμιτ-Δούνα, Μπ. 1999.** Οι δωρεές των βασιλέων της Μακεδονίας. Αναθήματα όπλων και μνημεία νίκης. Αρχαία Μακεδονία VI, τομ.ΙΙ: 1047-1056.
- Σμιτ-Δούνα, Μπ. 2004.** Οι δωρεές οικοδομημάτων των Μακεδόνων βασιλέων. Εγνατία.8: 267- 302.
- Σουέρεφ, Κ. 2000.** Σημειώσεις ιστορικής τοπογραφίας για τον Θερμαϊκό κόλπο και τις γειτονικές περιοχές. Στο: Π. Αδάμ-Βελένη (επιμ.), Μύρτος: Μνήμη Ιουλίας Βοκοτοπούλου. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ: 469-488.
- Σουέρεφ, Κ. 2011.** Τοπογραφικά και αρχαιολογικά κεντρικής Μακεδονίας. Θεσ/νίκη: University Studio Press.
- Στεφανίδου-Τιβεριού, Θ. 1998.** Ανασκαφή Δίου, 1ος τομ., Η οχύρωση. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Χρυσοστόμου, Π. 2011. Πέλλης βασίλειον. ΑΕΜΘ 22 (2008): 129-140.
- Winter, E. 2011.** Siedlung and Mauer. Zur Einführung und Verbreitung von Befestigungen im Städtebau Makedoniens. Το Αρχαιολογικό Έργο στην Άνω Μακεδονία 2: 225-237.
- Χρυσοστόμου, Π. 2011.** Πέλλης βασίλειον. ΑΕΜΘ 22 (2008): 129-140.
- Χρυσοστόμου, Π. 2019.** Οι μακεδονικοί τάφοι του Αρχοντικού και της Πέλλας ΙΙ. Θεσσαλονίκη: ΥΠ.ΠΟ.Α.
- Zahrnt, M. 1971.** Olynth und die Chalkidier. Untersuchungen zur Staatenbildung auf der chalkidischen Halbinsel im 5. und 4. Jahrhundert v. Chr. München: C.H. Beck.

### **Βυζαντινή Αρχαιολογία (ΒΑΡ)**

BAP 175	Βίκυ Φωσκόλου	Η τέχνη του ψηφιδωτού στο μεσαιωνικό κόσμο: Τεχνική, υλικά, θεματολογία, μνημεία (Π)	5 ECTS
---------	---------------	--	--------

#### **Περιγραφή**

Στόχος της παράδοσης είναι να γνωρίσουμε μια συγκεκριμένη κατηγορία μνημειακών ζωγραφικών έργων που γνώρισαν μεγάλη διάδοση στο Βυζάντιο, των ψηφιδωτών. Θα ασχοληθούμε κατά κύριο λόγο με τα εντοιχία ψηφιδωτά και θα εστιάσουμε σε θέματα τεχνικής, υλικών, εργαστηρίων, κατασκευής. Θα μελετήσουμε τα σημαντικότερα παραδείγματα ψηφιδωτών συνόλων από την πρώιμη έως και την ύστερη βυζαντινή εποχή, ενώ θα εξετάσουμε επίσης ενδεικτικά κάποια από τα σημαντικότερα σύνολα στη Δύση και τον Ισλαμικό κόσμο.

Σε κάθε μάθημα θα δίνονται το σχεδιάγραμμα με τα περιεχόμενα, ενδεικτική βιβλιογραφία και εποπτικό υλικό, όπως επίσης και σχετικές μελέτες (άρθρα ή κεφάλαια από βιβλία και συλλογικούς τόμους), τα οποία θα αναρτηθούν στην ηλεκτρονική σελίδα της παράδοσης στο e-learn.

### Γενική βιβλιογραφία

- O. Demus, *Byzantine Mosaic Decoration*, Λονδίνο 1948.
- P.A. Underwood, *The Kariye Djami*, 4 τόμοι, Λονδίνο - Νέα Υόρκη 1967, 1975.
- H. Belting, C. Mango, D. Mouriki, eds., *The Mosaics and Frescoes of St. Mary Pammakaristos (Fethiye Camii) at Istanbul*, Washington, DC: Dumbarton Oaks Press, 1978.
- O. Demus, *The mosaics of San Marco in Venice*, 2 τόμοι, University of Chicago Press 1984
- Ντ. Μουρίκη, *Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου*, Αθήνα 1984.
- Ν. Χατζηδάκη, *Βυζαντινά Ψηφιδωτά*, Αθήνα 1994.
- Ν. Χατζηδάκη, *Όσιος Λουκάς*, Αθήνα 1996.
- C. Mango, *Hagia Sophia: a vision for empires*, χ.χ. 1997.
- K. Dunbabin, *Mosaics of the Greek and Roman world*, Cambridge University Press, 1999.
- Ν. Γκιολές, Νικόλαος, *Παλαιοχριστιανική μνημειακή ζωγραφική (π. 300-726)*, Αθήνα 2007.
- Χαράλαμπος Μπακιρτζής (επ. επιμ.), *Ψηφιδωτά της Θεσσαλονίκης :4ος - 14ος αιώνας*, Αθήνα 2012.
- Chris Entwistle, Liz James (επιμ. επιμ.), *New light on old glass :recent research on Byzantine mosaics and glass*, Λονδίνο 2013.
- L. James, *Mosaics in the Medieval World. From Late Antiquity to the Fifteenth Century*, Cambridge University Press 2017.

BAP 358	Βίκυ Φωσκόλου	Η Μονή της Χώρας και η καλλιτεχνική παραγωγή της εποχής της (Σ)	10 ECTS
---------	---------------	---	---------

### Περιγραφή

Η Μονή της Χώρας στην Κωνσταντινούπολη είναι ένα μνημείο κλειδί για την κατανόηση της τέχνης της ύστερης βυζαντινής εποχής και ειδικότερα του πρώιμου 14<sup>ου</sup> αιώνα. Το κτίριο και ο πλούσιος ζωγραφικός και γλυπτός του διάκοσμος, ζητήματα εικονογραφίας και τεχνοτροπίας θα μας απασχολήσουν στο πλαίσιο του σεμιναρίου. Παράλληλα θα εξετάσουμε συγγενικά μνημεία και ζωγραφικά σύνολα και θα προσπαθήσουμε να τα εντάξουμε στην εποχή τους με στόχο να κατανοήσουμε το πολιτισμικό φαινόμενο της λεγόμενης Παλαιόγειας αναγέννησης, εμβληματικό έργο της οποίας είναι η Μονή της Χώρας.

Η συμμετοχή στο σεμινάριο αξιολογείται με βάση μικρές εργασίες που οι φοιτητές-τριες θα εκπονήσουν τις πρώτες 4 εβδομάδες των μαθημάτων και από μία μεγαλύτερη εργασία που θα παρουσιάσουν προφορικά και στη συνέχεια θα καταθέσουν σε γραπτή μορφή. Για τη συμμετοχή στο σεμινάριο απαραίτητη είναι η

δυνατότητα κατανόησης ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας (κυρίως αγγλικά) και επιτυχής παρακολούθηση δύο παραδόσεων ΒΑΡ.

### **Γενική βιβλιογραφία**

P. Underwood, *The Kariye Djami*, τόμ. 1-3 (Princeton 1966).

P. Underwood (επιστ. επιμ.), *The Kariye Djami*, τόμ. 4: Studies in the Art of the Kariye Djami and its Intellectual Background, Princeton 1975.

Belting, H., C. Mango and D. Mouriki, eds., *The Mosaics and Frescoes of St. Mary Pammakaristos (Fethiye Camii) at Istanbul*. Washington, DC: Dumbarton Oaks Press, 1978.

Nelson, Robert, "Taxation with Representation: Visual Narrative and the Political Field at the Kariye Camii," *Art History* 22 (1999), 56–82.

Nelson, Robert, "The Chora and the Great Church: Intervisuality in Fourteenth-Century Constantinople," *Byzantine and Modern Greek Studies* 23 (1999), 67–101.

Robert G. Ousterhout, *The Architecture of the Kariye Camii in Istanbul*, Dumbarton Oaks Studies 25 (Washington, D.C., 1987).

Robert G. Ousterhout, "The Virgin of the Chora," στο *The Sacred Image East and West*, Robert G. Ousterhout and Leslie Brubaker (επιστ. επιμ.), *Illinois Byzantine Studies* 4 (Urbana-Chicago, 1995), 91–109.

Robert G. Ousterhout, "Temporal Structuring in the Chora Parekklesion," *Gesta* 34 (1995), 63–76.

Robert G. Ousterhout, *The Art of the Kariye Camii* (London—Istanbul, 2002).

H. Klein, R. Ousterhout, *Restoring Byzantium: The Kariye Camii in Istanbul and the Byzantine Institute Restoration*, New York 2004, New York City, Miriam and Ira Wallach Art Gallery

H. A. Klein, R. G. Ousterhout, B. Pitarakis, *The Kariye Camii Reconsidered* (Istanbul: 2011)

### **Δικτυογραφία**

Moutafon Emmanuel, «Μονή Χώρας (Καριγιέ Τζαμί)», 2008, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, Κωνσταντινούπολη <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=10900>>

Ιστοσελίδα

έκθεσης *Restoring Byzantium: The Rediscovery and Restoration of Kariye Camii*, αφιερωμένη στις εργασίες αναστήλωσης και αποκατάστασης του μνημείου

<http://www.columbia.edu/cu/wallach/exhibitions/Byzantium/index.html>



## Ιστορία Τέχνης της Δύσης (ΙΤΔ)

ΙΤΔ 328	Ευγένιος Ματθιόπουλος	Ο ρεαλισμός στη ζωγραφική: από τον Κουρμπέ στον Φωτορεαλισμό (Σ)	10 ECTS
---------	-----------------------	--	---------

### Περιγραφή

Το σεμινάριο εξετάζει ιστορικά και κριτικά την ιστορία, τις ιδεολογικές προϋποθέσεις και τη θεωρία του ρεαλισμού στις εικαστικές τέχνες από τα μέσα του 19<sup>ου</sup> αιώνα μέχρι και την εμφάνιση του φωτορεαλισμού γύρω στα 1970. Θα παρουσιαστούν οι σημαντικότεροι καλλιτέχνες στο πλαίσιο της τάσης του ρεαλισμού στην τέχνη της Δύσης, θα συζητηθεί το έργο τους και οι διαφορετικές τάσεις στο πλαίσιο της ρεαλιστικής θεωρίας και τέχνης στη διάρκεια της περιόδου καθώς και η σχετική βιβλιογραφία.

### Ενδεικτική βιβλιογραφία

#### ΚΕΙΜΕΝΑ-ΠΗΓΕΣ

Linda Nochlin, *Realism*,

Harmondsworth : Penguin, 1971.

ΞΥΔ 273447

*L'opera completa di Courbet* / presentazione e apparati critici e filologici di Pierre Courthion ; traduzione e adattamento di Marina Anzil Robertini.

Milano : Rizzoli Editore, 1985.

ND553.C9 A4 1985

T.J. Clark., *Image of the people : Gustave Courbet and the 1848 revolution*,

London : Thames and Hudson, 1973.

N553.C68 C53 1973

Judith Wechsler. *Daumier*,

Paris : Flammarion, c1999.

NC1499.D3 A4 1999

*L'école de Barbizon : Peindre en plein air avant l'impressionnisme :*

Vincent Pomarede and Gerard de Wallens

Lyon, 22 juin-9 septembre 2002.

N6847.5.B3 E36 2002

*Manet, 1832-1883*,

Galleries nationales du Grand Palais, Paris, April 22-August 8, 1983, the Metropolitan Museum of Art, New York, September 10-November 27, 1983 / curators of the exhibition, Françoise Cachin, Charles S. Moffett, in collaboration with Michel Melot.

New York : Metropolitan Museum of Art : Abrams, c1983.

ΞΥΔ 273511

Preisendanz, Wolfgang.

Ρομαντισμός-Ρεαλισμός-Μοντερνισμός : σκιαγράφηση μιας εξελικτικής πορείας, μετάφρ. Άννα Χρυσογέλου-Κατσή. Αθήνα : Καρδαμίτσα, 1998.

PT763 .P69 1998b

Damian Grant,

Ρεαλισμός [μετάφραση Ιουλία Ράλλη, Καίτη Χατζηδήμου].

[Αθήνα] : Ερμής, [1972].

PN56.R3 G7

Barbara Novak,

American painting of the nineteenth century : realism, idealism, and the American experience

Oxford ; New York : Oxford University Press, 2007.

ND210 .N68 2007

Michael Fried.

Menzel's realism : art and embodiment in nineteenth-century Berlin /

New Haven [Conn.] ; London : Yale University Press, c2002.

N6888.M454 F75 2002

## Εργαστηριακά μαθήματα

EM002	Αριάδνη Γκαζή	Διαδίκτυο & ανθρωπιστικές επιστήμες: Ιστορία μέσου-Κατηγορίες ιστοσελίδων - Μέθοδοι αξιολόγησης - Διαδικτυακά ερευνητικά εργαλεία
-------	---------------	---

### Περιγραφή

Κύκλος εργαστηριακών μαθημάτων που απευθύνεται σε ομάδες προπτυχιακών φοιτητών (μέχρι 20 άτομα) και θα ολοκληρώνεται σε 4 μαθήματα που θα επαναλαμβάνονται 3 φορές κατά τη διάρκεια του εξαμήνου, ώστε να μπορεί να το παρακολουθεί ένας σχετικά μεγάλος αριθμός φοιτητών συνολικά.

Κάθε ένα από τα 4 μαθήματα διαρκεί 2-2,5 ώρες, παραδίδεται μία φορά την εβδομάδα και αποτελείται από δύο μέρη, το ένα θεωρία και το δεύτερο άσκηση (στο Εργαστήριο Υπολογιστών της Φιλοσοφικής Σχολής).

Παρουσιάζονται οι ακόλουθες ενότητες:

A. Ιστορία του μέσου – Κατηγορίες ιστοσελίδων

B. Μέθοδοι αξιολόγησης και σωστής χρήσης

Γ. Γνωριμία με διαδικτυακά εργαλεία της ιστορικής και αρχαιολογικής έρευνας (σε δύο μέρη).

EM004	Αριάδνη Γκαζή	Χρήση εφαρμογών πληροφορικής και διαδικτυακών εργαλείων για την προετοιμασία εργασιών
-------	---------------	---

### Περιγραφή

Το μάθημα έχει ως στόχο να καταρτίσει τους φοιτητές και τις φοιτήτριες του Τμήματος στη χρήση διαφόρων εφαρμογών πληροφορικής, καθώς και πλατφόρμων/εργαλείων που διατίθενται στο διαδίκτυο με ελεύθερη πρόσβαση, η γνώση και ο σωστός χειρισμός των οποίων κρίνονται ως απαραίτητα στοιχεία για την προετοιμασία των σεμιναριακών και λοιπών εργασιών που εκπονούν κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο Τμήμα.

Η διδασκαλία θα ολοκληρώνεται σε ένα κύκλο πέντε παραδόσεων, οι οποίες θα περιλαμβάνουν παρουσίαση και πρακτική εξάσκηση στο εργαστήριο Η/Υ της Φιλοσοφικής Σχολής και θα είναι δομημένες ως εξής:

- πρώτες δύο παραδόσεις: σάρωση-κατέβασμα εικόνων-βίντεο και επεξεργασία τους
- τρίτη έως πέμπτη παράδοση: δημιουργία-επεξεργασία αρχείων pdf – χρήση πλατφόρμων για μεταφορά αρχείων, χρήση διαδικτυακών εφαρμογών βιβλιογραφίας

Ο μέγιστος αριθμός φοιτητών/τριών που θα μπορούν να παρακολουθήσουν το μάθημα είναι περίπου 20, όσες είναι και οι θέσεις εργασίας στο εργαστήριο Η/Υ.

EM001	Αλέξανδρος Μαριδάκης	Βασικές υπολογιστικές εφαρμογές και χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή
-------	----------------------	---

### Περιγραφή

3ωρο μάθημα-εργαστήριο για τους πρωτοετείς φοιτητές, σε κύκλους των τεσσάρων εβδομάδων για ομάδες των 30 ατόμων (ώστε να καλύπτεται το σύνολο των φοιτητών του έτους).

EM005	Αλέξανδρος	Αξιοποίηση εφαρμογών και εργαλείων Τ.Π.Ε. για την
-------	------------	---

	Μαριδάκης	ανάπτυξη επιστημονικού και ερευνητικού ψηφιακού περιεχομένου
--	-----------	--

### **Περιγραφή**

2ωρο μάθημα-εργαστήριο σχετικά με την αξιοποίηση εφαρμογών και εργαλείων Τ.Π.Ε. για την ανάπτυξη επιστημονικού και ερευνητικού ψηφιακού περιεχομένου. Απευθύνεται σε φοιτητές που έχουν βασική γνώση δεξιοτήτων Τ.Π.Ε., αλλά και ενδιαφέρον για τις νέες τεχνολογίες, για ομάδες μέχρι 25 ατόμων.

Σήμερα κυριαρχεί η αντίληψη ότι οι φοιτητές στο πλαίσιο των σπουδών τους πρέπει να έχουν δεξιότητες δημιουργίας ψηφιακού περιεχομένου και όχι να είναι απλοί χρήστες του περιεχομένου αυτού. Στο Τμήμα μας οι φοιτητές θεωρείται ότι πλέον έχουν τη δυνατότητα εκμάθησης δεξιοτήτων απλής χρήσης υπολογιστών και διαδικτύου από άλλα εργαστηριακά μαθήματα. Έτσι ο φοιτητής/-τρια έχει την ευχέρεια να σχεδιάσει και να αξιοποιήσει εφαρμογές Τ.Π.Ε., κυρίως ανοικτού λογισμικού, για να υλοποιήσει ακαδημαϊκές εργασίες και ερευνητικές δράσεις, ώστε να αξιοποιήσει με ψηφιακά εργαλεία το επιστημονικό περιεχόμενο των σπουδών του/της με σκοπό τη βελτίωση των ικανοτήτων του/της στα μαθήματα της επιστήμης του/της.

Το εργαστήριο στοχεύει στην ανάπτυξη, προσαρμογή και επικαιροποίηση ανοικτών εκπαιδευτικών πόρων και στην ανάδειξη και προβολή καλών πρακτικών αξιοποίησης ψηφιακού περιεχομένου. Οι φοιτητές/-τριες θα μάθουν να σχεδιάζουν ψηφιακό υλικό (ιστοσελίδα, ιστολόγιο, κλπ) αξιοποιώντας την εμπειρία τους, αλλά και να επιλέγουν ψηφιακά εργαλεία τα οποία έχουν τη βέλτιστη δυνατή απόδοση.

Παράλληλα, οι φοιτητές/-τριες εξοικειώνονται με διάφορες κατηγορίες σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων, όπως διαδραστικά περιβάλλοντα, προσομοιώσεις, διαδικτυακές ή/και πολυμεσικές εφαρμογές, ψηφιακές αφηγήσεις, ψηφιακό βίντεο, εικονικά περιβάλλοντα και ψηφιακά παιχνίδια.